

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף כח

אשכחן אבות לבנים: עד כאן מצאנו מקור לכך שאבות פסולים להעיד על בנים דהיינו דוד על אחיין שלו, וכן להיפך 'בנים לאבות' דהיינו אחיין פסול להעיד על דוד שלו. וכל שכן ה'אבות' עצמם דהיינו אח על אחיו, שהרי הקרבת משפחה של הבנים מגיעה מכח האבות שלהם. ועדיין מה המקור לפסול עדות של 'בנים לבנים' דהיינו בן דוד על בן דוד?

אם כן ליכתוב קרא "לא יומתו אבות על בן": כי כבר כתוב "אבות" בלשון רבים דהיינו שני אחים, ואנו מבינים שהבן אסור להעיד לשני האבות דהיינו גם על דוד שלו. ומזה שכתוב "בנים" לומדים שאפילו הבנים עצמם (הבני דודים) אסורים להעיד זה על זה.

אשכחן בנים להדדי בנים לעלמא מנלן: מצאנו מקור לכך שבני דודים אסורים להעיד זה על זה. אך מניין לנו ששני בני דודים לא מצטרפים לעדות אחת להעיד על מישהו בעולם?

אמר רמי בר חמא - סברא הוא! כדתניא 'אין העדים נעשין זוממין עד שיזומו שניהן' וכו': עדים שהעידו עדות ובאו עדים אחרים והעידו עליהם שהם 'זוממין' (שהם היו עמהם במקום אחר באותו הזמן שעליו העידו), עדותם נפסלת והם מקבלים את העונש שזממו לעשות לנאשם. אם העדים השניים העידו שרק אחד מהעדים הראשונים הוא עד זומם, הוא לא מקבל את העונש של כאשר זמם, עד שיזימו את שני העדים.

לפי זה, אם נכשיר עדות של שני קרובים, נמצא שאם הם יהיו זוממים, כל אחד מהם ימות בגלל הקרוב משפחה שלו שהעיד יחד איתו, שהרי אם הקרוב משפחה לא היה מעיד איתו הוא לא היה נהרג. והרי לא יתכן שקרוב משפחה יגרום לקרוב שלו למות בגלל העדות שלו!

אמר ליה רבא וליטעמיך הא דתנן שלשה אחין: שלושה אחים שכל אחד מעיד על שנה אחת של חזקה שמחזיק איש פלוני בשדה. ויש אדם נוסף שמעיד עם כל אחד מהאחים ומצטרף אליו בעדותו. שלושת האחים והעד הנוסף מעידים ביחד על שלוש שנות חזקה. ולכן, מצד אחד יש כאן שלושה עדויות שונות כלומר אין כאן בעיה של קרובים הפסולים לעדות ביחד, כי כל אח מעיד על שנה אחרת משאר האחים. מצד שני הם מצטרפים לעדות אחת לענין להזמה, שאם הם הוזמו כולם מתחלקים בתשלום.

נמצא שעד זומם משלם ממון בגלל עדות אחיו. וקשה על רמי בר חמא!

אלא הזמה מעלמא קאתי, הכי נמי הזמה מעלמא קאתי: אלא שרמי בר חמא יתרץ שההזמה אינה קשורה לאחים כי לא הם מעידים עליה, אלא מישהו אחר שאינו קרוב שלהם מעיד עליהם. ואם כן גם כאן נאמר כך.

אלא, אם כן: אלא התשובה לשאלתנו מה המקור שבני דודים פסולים להעיד על אחרים? – **ליכתוב קרא "ובן על אבות" אי נמי "הם על אבות", מאי "ובנים" אפילו בנים לעלמא.**

שאלה: **אשכחן קרובי האב קרובי האם מנלן?** עד כאן מצאנו מקור לקרובים מצד האבא. אך מה המקור שגם קרובים מצד האמא פסולים לעדות? **תשובה:** **אמר קרא אבות אבות וכו'.** נאמר פעמיים 'אבות' בפסוק "לא יומתו **אבות** על בנים ובנים לא יומתו על **אבות**". הפעם השניה מיותרת ללמד על קרובי האם.

שאלה: **אשכחן לחובה לזכות מנא לן?** מצאנו מקור לכך שקרובים פסולים להעיד כדי לחייב את הנאשם, אבל מניין שהם פסולים גם להעיד לזכותו? **תשובה:** **אמר קרא "יומתו יומתו" תרי זימני וכו'.** בפסוק הנ"ל. והשני מיותר ללמד על עדות לזכות.

שאלה: **אשכחן בדיני נפשות בדיני ממונות מנלן?** מצאנו מקור שקרובים פסולים להעיד על דיני נפשות להרוג בן אדם, אך מניין שהם פסולים גם בדיני ממונות? **תשובה:** **אמר קרא "משפט אחד יהיה לכם".** ללמד על משפט שוה בין בדיני ממונות ובין בדיני נפשות.

*

בקרובים יש שלוש דרגות. ראשון בראשון - אב ובנו וכן שני אחים. ראשון בשני ושני בראשון - דוד ואחיין, וכן סבא ונכד. שני בשני - שני בני דודים. שלישי בראשון וראשון בשלישי - נכד עם אח של סבא שלו.

אמר רב - אחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו, אף אני לא אעיד לו אני ובני וחתני: דוד שלי בנו וחתנו אסורים להעיד עלי, וכן אני בני וחתני אסורים להעיד על דוד שלי.

קושיא: ואמאי הו"ל שלישי בראשון: הרי בנו של רב וחתנו הם 'שלישי' ביחס לדוד של רב (דוד של רב - דור 1, רב - דור 2, בנו וחתנו - דור 3). ואילו במשנה שלנו כתוב שדוד שלי (אחי אבא) בנו וחתנו פסולים להעיד עלי. והיינו שני בשני ושני בראשון פסולים, אבל לא שלישי בראשון.

תירוץ: מאי 'חתנו' דקתני במתניתין חתן בנו: מה שכתוב במשנה שדוד שלי בנו 'וחתנו' פסולים, אין הכוונה חתן של הדוד (אחי אבא) שהוא דור שני, אלא חתן של הבן של הדוד שהוא דור שלישי. ומכאן למד רב את שיטתו. (להלן הגמרא תקשה שזה עדיין 'שלישי בשני', כי אני שני והחתן שלישי).

קושיא: וליתני 'בן בנו': במשנה, ומדוע כתוב 'וחתנו'? תירוץ: מילתא אגב אורחיה קמ"ל דבעל כאשתו: אין הבדל בין אשה לבעלה, אם היא שלישית אז גם בעלה שלישי.

ואלא הא דתני רבי חייא שמונה אבות שהן עשרים וארבעה, הני תלתין ותרתין הוי! רבי חייא אמר שהפסולים הכתובים במשנה שלנו, הם שמונה אבות של משפחות (כגון, אחיו, אחי אביו, אחי אימו וכו'), וכיחד עם הילדים שלהם הם 24 קרובים. כי לכל אחד מהם יש בן וחתן. $24 = 3 \times 8$. אך אם יש גם חתן לבן, אם כן יש כאן עוד שמונה, סה"כ 32.

אלא לעולם חתנו ממש, ואמאי קרי ליה 'חתן בנו' כיון דמעלמא קאתי כדור אחר דמי: אלא מדובר באמת במשנה בחתן של הדוד שלי. והסיבה שרב קורא לו 'חתן בנו', בגלל שהוא נחשב כדור שלישי משום שהוא לא נולד במשפחה אלא רק התחתן איתה.

אי הכי הוה ליה שלישי בשני ורב אנכשר שלישי בשני: אם 'חתן' נחשב לדור מתחת לאשתו, ולכן חתן של הדוד נחשב לדור שלישי. אם כן יוצא שהמשנה

אומרת שחתן של דוד שלי שהוא דור שלישי, פסול להעיד לי שאני דור שני. אך הרי רב הכשיר שלישי בשני! כי רב רק אמר ששלישי בראשון פסול, אך שלישי בשני כשר.

אלא רב דאמר כרבי אלעזר: אלא באמת התנא סובר שחתן נחשב כאותו דור של אשתו, ולכן חתן של דוד שלי פסול להעיד עלי כי זה שני בשני. ורב שאמר ששלישי בראשון פסול סובר כרבי אלעזר. רבי אלעזר אמר ששלישי פסול להעיד לשני (בנו וחתנו של בן אחי אבא (= בן דוד שלי) שהם 'שלישי' פסולים להעיד לי שאני 'שני'), ואם כן כל שכן ששלישי פסול להעיד לראשון.

קושיא: ואכתי הוה ליה שלישי בשני ורב אכשר שלישי בשני: הרי רבי אלעזר סובר ששלישי בשני פסולים, אך כאמור רב לא סובר כן.

תירוצ: רב סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא: רב סובר כרבי אלעזר רק ששלישי פסול לראשון, אך לא סובר כמותו ששלישי פסול לשני.

מאי טעמא דרב? דאמר קרא "לא יומתו אבות על בנים ובנים": האות ו' של "ובנים" באה לרבות שהאבות לא יומתו גם על בנים נוספים, דהיינו על ידי דור שלישי שפסול להעיד לדור הראשון.

ורבי אלעזר: סובר "לא יומתו אבות על בנים" את כל הפסולים להעיד על האבות משליכים גם על הבנים, ולכן הם פסולים להעיד גם על הבנים של האבות. דהיינו אם שלישי פסול להעיד לראשון, הוא גם פסול להעיד לשני.

*

אמר רב נחמן - אחי חמותי לא יעיד לי, בן אחי חמותי לא יעיד לי, בן אחות חמותי לא יעיד לי.

ותנא תונא: התנא של משנתנו אמר זאת, "בעל אחותו, ובעל אחות אביו, ובעל אחות אמו, הן ובניהן וחתניהן". החתן של בעל אחותי (כלומר החתן של אחותי), פסול מלהעיד עלי, בגלל שאני אח של חמותו. וכן החתן של דודה שלי מצד האבא (בעל אחות אביו) פסול להעיד עלי, כי אני בן של אח של חמותו. וכן החתן של דודה שלי מצד האמא (בעל אחות אמו) פסול להעיד עלי, כי אני בן של אחות של חמותו.

אמר רב אשי: כשהיינו בבית מדרשו של עולא הסתפקנו, האם אח של חמיו כשר להעיד על החתן? וכן האם בן של אח של חמיו כשר להעיד עליו? וכן האם בן של אחות של חמיו כשר?

ורב אשי ענה לנו שהם פסולים כפי שכתוב במשנה "אחיו, ואחי אביו, ואחי אמו, הן ובניהן וחתניהן" פסולים זה לזה. ואם כן, הוא עצמו פסול להעיד על חתן אחיו, בגלל שהוא 'אח של חמיו'. והוא פסול להעיד על חתן של אח של אבא שלו, בגלל שהוא בן אחי חמיו. וכן לא על חתן של אח של אמא שלו, כי הוא בן אחות חמיו.

*

רב איקלע למזבן גוילי: רב הגיע למקום אחד כדי לקנות קלפים, שאלו אותו האם מותר לאדם להעיד לאשת בן אשתו שנכסי המלוג שברשותה שייכים לה ולא למי שתובע אותה (= מדובר שאדם אחד מן השוק טוען שהם שלו).

[יש גורסים - אמר להן] בסורא אמרי בעל כאשתו: כלומר ענה להם רב שהוא פסול להעיד לה, שכשם שאם חורגו היא חמותה של אשת חורגו, כך בעלה נחשב לחמיה ופסול, ובפומבדיתא אמרי אשה כבעלה, וכשם שהוא פסול להעיד לחורגו כך הוא פסול להעיד לאשת חורגו.

דאמר רב הונא אמר רב (נחמן), מניין שהאשה כבעלה: שנאמר "עָרוֹת אָחִי אָבִיךָ, לֹא תִגְלֶה אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דִּדְתָךְ הוּא", והרי היא אינה דודתו אלא אשת דודו, ומכך שהתורה קראה לה "דִּדְתָךְ" משמע שאשה כבעלה, והרי היא נחשבת לדודתו ממש.

*

למדנו במשנה - ובעל אמו הוא ובנו וחתנו:

קושיא: בנו היינו אחיו: והרי 'בנו' של בעל אמו הוא 'אחיו' שכבר נאמר במשנה, ומדוע המשנה חזרה על זה פעמיים?

תירוץ: אמר רבי ירמיה: המשנה הביאה זאת כדי ללמדנו שגם אחי האח פסול, דהיינו שיש לבעל אמו בן נוסף מאשה אחרת, והוא פסול מפני שהוא אחי אחיו.

רב חסדא הכשיר את אחי האח לפי שהוא לא סבר כרבי ירמיה.

קושיא על רב חסדא: אי הכי היינו אחיו: א"כ חזרה הקושיא הנ"ל.

תירוץ: תנא אחיו מן האב וקתני אחיו מן האם: המשנה כתבה 'אחיו' דהיינו אחיו מן האב, וגם 'בנו' של בעל אמו, שהוא בנו של אמו והוא אחיו מן האם.

*

אבי חתן ואבי כלה מעידין זה ע"ז: בנו של ראובן שנשא את בתו של שמעון, לא נעשו ראובן ושמעון קרובים מחמת כן, וכשרים להעיד זה לזה.

ולא דמו להדדי אלא כי אכלא לדנא: ואין ראובן ושמעון דומים זה לזה אלא כמו כיסוי של חבית שלא דומה לחבית.

*

אמר רבינא לא אמרן אלא לאפוקי מינה אבל לעיולי לה לא מהימן: כלומר מה שהוא נאמן זה רק להעיד לחובתה להוציא משהו מרשותה, שהרי הוא לא קרוב שלה כל זמן שהוא לא נשא אותה, אבל להעיד לטובתה להכניס לה משהו הוא לא נאמן, כיון שהוא עושה זאת על דעת שזה יכנס לרשותו כשישאנה.

ולא היא: באמת הדין לא כדברי רבה בר בר חנה, אלא ארוס אינו יכול להעיד לארוסתו בכל מקרה כיון שהם קרובים.

מאי דעתיך: כלומר סברתו של רבה בר בר חנה לומר שהוא אינו קרוב של ארוסתו ויכול להעיד לה, היא כפי שאמר רבי חייא בר אמי שכהן שמתה ארוסתו אינו אונן ולא מיטמא לה (= לכהן) אסור להיטמאות למת אבל מותר לו להטמאות לאשתו שמתה) כיון שהתורה התירה לכהן להיטמא ל'שאר' דהיינו אשתו, וארוסתו אינה אשתו, וכן אינו יורשה וכו' כיון שהיא אינה אשתו, ומכאן למד רבה בר בר חנה שארוסתו אינה קרובה שלו ויכול להעיד לה. **הגמ' דוחה זאת:**

התם בשארו תלה רחמנא אכתי לאו שארו היא: אבל באמת יש לדחות את הסברא, כיון שלגבי כהן ולגבי ירושה התורה תלתה זאת בכך שהיא 'שאר' דהיינו אשתו, וארוסה אינה אשתו, אבל לגבי עדות הטעם שקרובים פסולים לעדות הוא משום שדעתם קרובה זה לזה, וגם ארוס דעתו קרובה לארוסתו ולכן הוא פסול להעיד לה.

*

למדנו במשנה - חורגו לבדו:

תנו רבנן: הגמ' מוסיפה שכתוב בבבביתא חורגו לבדו, רבי יוסי אומר גיסו. ובבביתא אחרת שנינו גיסו לבדו, ורבי יהודה אומר חורגו.

הגמרא מפרשת דברי הברייתא שאין לפרש שהכוונה של הברייתא הראשונה שרבי יהודה אומר שחורגו לבדו פסול לעדות, אבל בנו וחתנו אינם פסולים, וכן הדין בגיסו שהוא לבדו פסול ולא בנו וחתנו, ורבי יוסי אומר שגיסו לבדו פסול, והוא הדין חורגו שפסול הוא לבדו. ויוצא שאין מחלוקת בין רבי יהודה לרבי יוסי ושניהם סוברים, שבין גיסו ובין חורגו פסולים לבדם. וכן הביאור בברייתא השניה. אלא שלפי זה קשה ששנינו במשנה שדעת רבי יוסי שגם בנו חתנו של גיסו פסולים, ואין זה כשום תנא שבברייתא.

ואלא, הכי קאמר חורגו לבדו: אלא יש לפרש שכוונת הברייתא הראשונה שתנא קמא שהוא רבי יהודה סובר שחורגו רק הוא לבדו פסול, אבל גיסו גם בנו וחתנו פסולים, ורבי יוסי חולק ואומר להיפך שגיסו לבדו פסול, אבל חורגו גם בנו וחתנו פסולים. וכן מתפרשת הברייתא השנייה שרבי יוסי אומר שגיסו לבדו, ורבי יהודה אומר חורגו לבדו. ולפי פירוש זה המשנה שלנו היא היא כרבי יהודה.

ואלא הא דתני רבי חייא: שרבי חייא למד בברייתא שיש שמונה אבות של פסולי עדות שהן עשרים וארבעה תולדות, דהיינו עם בניהן וחתניהן. ואילו לפי רבי יוסי ורבי יהודה יש תשעה אבות ומתוכם לשמונה מהם אסורים גם בניהם וחתניהם, וביחד יש עשרים וחמשה פסולי עדות.

אלא, הכי קאמר חורגו לבדו: אלא יש לפרש את הברייתא הראשונה שתנא קמא שהוא רבי יהודה סובר שחורגו לבדו פסול, אבל בגיסו הדין שגם בנו וחתנו פסולים, ורבי יוסי חולק שבין גיסו ובין חורגו הם לבדם פסולים בלי בניהם וחתניהם. ולפי"ז המשנה היא כרבי יהודה הסובר שחורגו לבדו, וגיסו גם בנו וחתנו פסולים. ואילו הברייתא של רבי חייא שמנתה רק שמנה אבות שיש להם תולדות, היא כדברי רבי יוסי שסובר שגיסו וחורגו שניהם אינם אבות, כי אין להם תולדות.

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי: הגמרא מסתפקת כמו איזה רבי יוסי פסק שמואל, האם כרבי יוסי של משנתנו, [לעיל כז, ב], שסבר שגיסו כשר, בגלל שאינו ראוי לירושן. או כרבי יוסי של הברייתא שפוסל את גיסו לבדו בלא בנו וחתנו. ומוכיחה הגמ' שהיה שטר מתנה שהיו חתומים עליו שני אנשים שנשותיהם הן אחיות, והאמורא רב יוסף רצה להכשיר את השטר, ולחייב את בעל השטר לתת את המתנה. משום שסבר שמה שאמר רב יהודה בשם שמואל הלכה כרבי יוסי, היינו כרבי יוסי של המשנה שמכשיר את העדות של גיס על גיסו, ולכן מכשיר גם עדות של שני גיסים ביחד.

שאלה: אמר ליה אביי ממאי: אביי שאל את רב יוסף שאולי שמואל התכוון על רבי יוסי של הברייתא שפסל בגיסו.

תשובה: לא סלקא דעתך: והשיב רב יוסף שלא מסתבר כן, שהרי שמואל פירוש שגיסו, היינו כגון אני ופנחס אחי, שאנו שני אחים הנשואים לשתי אחיות. ורק באופן זה סל כיון שאנו אחים. ודחאו אביי שלא מסתבר כן, אלא כוונתו רק לומר שגיסו היינו בעל אחותו. ובאמת חזר בו רב יוסף, ופסל את עידי השטר.

זיל קניה בעידי מסירה: רב יוסף ניסה להכשיר את השטר ולומר שיהא כשר מחמת שהיו עידי מסירה. ולכך אמר לו שיביא עידי ראייה שראו שמוסר את השטר למקבל המתנה, וכדברי רבי אלעזר שסובר ששטר גם אם לא חתומים עליו עדים, כשר אם נתנו בפני עדים. והשיב לו אביי שאכן, אם אין בו עדים כלל, סובר רבי אלעזר שהשטר כשר, בעידי מסירה, אבל כשהשטר שחתומים עליו הם עדים פסולים, נחשב לשטר שמזויף מתוכו, והוא גרוע מאם לא חתמו בו כלל. ואמר רב יוסף למקבל המתנה שתלמידי אינו מוצא היתר שתוכל לקבל את המתנה.

*

למדנו במשנה - ר' יהודה אומר אפילו מתה בתו ויש לו בנים ממנה הרי זה קרוב:

איכא דמתני לה להא דרבה בר בר חנה אהא: כלומר יש שהיו שונים את דברי רבה בר בר חנה הנ"ל על הברייתא - את זו דרש רבי יוסי הגלילי, נאמר בתורה "וּבְאֵת אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְדָרְשֶׁתְּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט", וכי עולה על דעתך שאדם ילך אל השופט שלא יהיה בימיו? אלא כוונת התורה על שופט שהיה קרוב שלו ואח"כ התרחק, כגון שהשופט היה חתנו ואח"כ מתה בתו, שכיוון שכעת הוא כבר לא קרוב שלו הוא יכול לדון לפניו, ועל זה אמר רבה בר בר חנה שהלכה כרבי יוסי הגלילי.

בני חמוה דמר עוקבא: בני חמיו של מר עוקבא היו קרובים והתרחקו, כלומר שבהתחלה הם היו גיסים שלו ואח"כ מתה אחותם אשת מר עוקבא. באו לפני מר עוקבא לדין, ואמר להם מר עוקבא שהוא פסול לדון אותם. אמרו לו - אתה סובר כרבי יהודה במשנתנו שקרוב שנתרחק פסול לדון ולהעיד, אנחנו נביא איגרת מארץ ישראל שכתוב בה שאין הלכה כרבי יהודה ואתה כשר לדון אותנו. אמר להם מר עוקבא - וכי בקב של שעווה נדבקתי בכם? כלומר אני לא קרוב שלכם והטעם שאני אמרתי שאני פסול לדון אותכם הוא מפני שאתם לא מצייתים לפסק דין.